

УДК 336.77:334.012.64:004.738.5(477)

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.213.244-253>**Ходакевич С.І.**

кандидат економічних наук

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Khodakevych Serhii

PhD in Economic Sc.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

<https://orcid.org/0000-0002-8951-2605>**Медко М.Б.**

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Medko Mykhailo

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

<https://orcid.org/0000-0002-7067-3038>

ДЕРЖАВНА КРЕДИТНА ПІДТРИМКА МСБ В УКРАЇНІ: ВІД ПІЛЬГОВОЇ МОДЕЛІ ДО ЦИФРОВОЇ ЕКОСИСТЕМИ

У статті обґрунтовано необхідність трансформації державних кредитних програм підтримки малого і середнього бізнесу в Україні від моделі пільгового кредитування до цифрової кредитної екосистеми. Визначено, що компенсація процентної ставки залишається важливим антикризовим інструментом, однак не усуває кредитний ризик банків, інформаційну асиметрію, проблему недостатнього забезпечення та обмеження моніторингу результатів. Розкрито роль портфельних гарантій як проміжної ланки між здешевленням кредиту та ризик-орієнтованою підтримкою. Запропоновано структуру цифрової кредитної екосистеми, що поєднує цифровий профіль позичальника, кредитний скоринг, інтеграцію даних, дашборди моніторингу, KPI та оцінювання фінансової додатковості. Обґрунтовано практичні напрями її впровадження в Україні.

Ключові слова: державні кредитні програми; малий і середній бізнес; пільгове кредитування; портфельні гарантії; цифрова кредитна екосистема; кредитний скоринг; дашборд моніторингу; KPI; фінансова додатковість; відновлення економіки України.

STATE CREDIT SUPPORT FOR SMEs IN UKRAINE: FROM A PREFERENTIAL MODEL TO A DIGITAL ECOSYSTEM

The article substantiates the need to transform state credit programs supporting small and medium-sized enterprises in Ukraine from a preferential lending model into a digital credit ecosystem. The relevance of the study is determined by the growing role of SMEs in maintaining economic activity, employment and regional resilience under wartime conditions, as well as by the limitations of bank lending caused by high uncertainty, collateral shortages, uneven regional risks and information asymmetry. It is argued that interest rate compensation remains an important anti-crisis instrument, but it does not fully solve the problem of bank credit risk, weak targeting of support, insufficient monitoring and limited assessment of economic effects. The article shows that portfolio guarantees should be considered an intermediate mechanism between subsidized lending and a risk-oriented model of state support, because they partially redistribute credit risk between the state and banks while preserving the responsibility of financial intermediaries for the quality of credit decisions. The study proposes an author's interpretation of a digital credit ecosystem for SME support as an integrated system of interaction between the state, banks, the National Development Institution, digital platforms, public registers and business entities. Such an ecosystem should combine a digital borrower profile, credit scoring, data integration, portfolio guarantees, monitoring dashboards, KPI and assessment of financial additionality. Particular attention is paid to the Ukrainian context, where the large scale of the "Affordable Loans 5–7–9%" program and the expansion of portfolio guarantees create a need for more accurate risk assessment, data exchange and evidence-based evaluation of program results. The practical value of the proposed approach lies in shifting the focus from the number and amount of issued loans to the quality of the credit portfolio, targeting of support, risk management, transparency of budget expenditures and measurable contribution of state credit programs to Ukraine's economic recovery.

Keywords: state credit programs; small and medium-sized enterprises; preferential lending; portfolio guarantees; digital credit ecosystem; credit scoring; monitoring dashboard; KPI; financial additionality; economic recovery of Ukraine

JEL classification: G21, G28, H81, O33, O38.

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Ходакевич С.І., Медко М.Б., 2026

Постановка проблеми. Малий і середній бізнес є одним із ключових секторів економічної стійкості України. Його значення особливо посилюється в умовах повномасштабної війни, коли підприємства змушені адаптуватися до втрати активів, релокації виробництва, порушення логістичних ланцюгів, енергетичних обмежень і зростання регіональних безпекових ризиків. Для значної частини суб'єктів МСБ доступ до кредитних ресурсів став не лише джерелом розвитку, а й умовою збереження операційної діяльності, зайнятості та участі у відновленні економіки [4; 5].

Кредитування МСБ є важливим сегментом фінансово-кредитної системи, у якому перетинаються інтереси держави, банківського сектору та підприємницького середовища. Саме тут найбільш виразно проявляється суперечність між потребою економіки у доступному фінансуванні та обмеженнями банків щодо прийняття кредитного ризику. Малі та середні підприємства частіше мають нестабільні грошові потоки, обмежену заставну базу, коротшу кредитну історію та вищу чутливість до макроекономічних шоків. Війна посилює ці обмеження через зростання невизначеності, погіршення фінансового стану частини позичальників і підвищення вимог банків до оцінки платоспроможності [1; 3; 7].

За таких умов ДКП набувають значення не лише інструменту підтримки окремих підприємств, а й каналу стабілізації кредитної активності. Одним із найпомітніших інструментів такої підтримки в Україні стала програма «Доступні кредити 5–7–9%», що сприяє здешевленню кредитних ресурсів для бізнесу, підтримує банківське фінансування підприємств і частково компенсує обмеження кредитного ринку [10; 11; 12]. Водночас концентрація державної підтримки переважно на компенсації процентної ставки не усуває всієї сукупності проблем, з якими стикаються банки та позичальники.

Компенсація ставки зменшує ціну кредиту для підприємства, але не ліквідує кредитний ризик банку. Фінансова установа і надалі оцінює якість грошових потоків, забезпечення, галузеву специфіку, регіональні ризики, кредитну історію та перспективи обслуговування боргу. Тому в умовах воєнної економіки проблема доступу МСБ до фінансування має не лише вартісний, а й ризиковий та інформаційний характер. Це означає, що подальший розвиток ДКП не може обмежуватися лише здешевленням кредитів.

Важливим напрямом такої трансформації є посилення механізмів розподілу ризиків. Портфельні гарантії, часткове покриття кредитного ризику, ризик-орієнтований відбір заявок і цифровий моніторинг дають змогу перейти від моделі прямого здешевлення кредиту до моделі керованої державної участі у фінансуванні МСБ [2; 13; 14; 15]. У такій моделі держава не підміняє банк як кредитора, а створює умови для розширення кредитування підприємств, які мають економічний потенціал, але не завжди відповідають стандартним банківським вимогам у період високої невизначеності.

Окремого значення набуває цифровізація

державної кредитної підтримки. Вона не повинна зводитися лише до електронної заявки або спрощення документообігу. Її доцільно розглядати як основу цифрової кредитної екосистеми, що поєднує дані, скоринг, гарантійні механізми, дашборди моніторингу та оцінювання фінансової додатковості. Саме ці елементи дозволяють перейти від формального адміністрування ДКП до управління її результативністю, ризиками та економічним ефектом.

Отже, наукова проблема полягає у тому, що чинна модель державної кредитної підтримки МСБ в Україні значною мірою залишається орієнтованою на компенсацію вартості кредиту, тоді як умови воєнної економіки та післявоєнного відновлення потребують більш складного механізму фінансового посередництва. Такий механізм має поєднувати банківське кредитування, портфельні гарантії, цифрові інструменти, моніторинг ризиків і оцінювання фінансової додатковості. Саме тому актуальним є обґрунтування переходу від моделі пільгового кредитування до цифрової кредитної екосистеми державної підтримки МСБ, орієнтованої на адресність, прозорість, контроль ризиків і вимірюваний внесок у відновлення економіки України

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичне підґрунтя аналізу доступу МСБ до фінансування формують праці J. Stiglitz та A. Weiss [1], у яких обґрунтовано проблему кредитного раціонування за умов асиметричної інформації. Питання часткових кредитних гарантій і розподілу ризиків між державою, банками та позичальниками розкрито у працях T. Beck, L. Klapper та J. C. Mendoza [2]. Особливості банківського кредитування малих підприємств, зокрема значення інформації про позичальника, застави та кредитної історії досліджували A. Berger та G. Udell [3]. Міжнародний інституційний контекст формують матеріали OECD, World Bank та IFC, у яких систематизовано підходи до фінансування МСБ, розвитку гарантійних механізмів та цифровізації фінансових послуг [4; 5; 6; 16; 17].

Український контекст проблеми кредитування МСБ розкрито у праці О. Я. Стойка та І. А. Шубенко [7]. Питання цифровізації економіки, електронного врядування, відкритих даних та європейської інтеграції досліджує Г. Бондар [8]. Значення цифрових технологій для управління фінансовими процесами обґрунтовує М. Житар [9].

Водночас аналіз наукових джерел свідчить, що більшість досліджень розглядає кредитування МСБ, державну підтримку або цифровізацію фінансових процесів як відносно самостійні напрями. Недостатньо розкритим залишається питання їх поєднання в межах цифрової кредитної екосистеми, яка об'єднує компенсацію процентної ставки, портфельні гарантії, кредитний скоринг, цифровий профіль позичальника, обмін даними, дашборди моніторингу, КРІ та оцінювання фінансової додатковості. Саме це визначає наукову нішу подальшого дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні переходу державних кредитних програм підтримки МСБ в Україні від компенсаційної моделі пільгового кредитування до

цифрової кредитної екосистеми, орієнтованої на розподіл ризиків, підвищення адресності підтримки, моніторинг результативності та оцінювання фінансової додатковості.

Методи дослідження. Для досягнення мети використано системний аналіз, узагальнення, порівняння, структурно-логічний, статистико-аналітичний і графічний методи. Так, системний аналіз дав змогу розкрити взаємозв'язок між ДКП, банківським кредитуванням, розподілом ризиків і цифровізацією. Методи узагальнення та порівняння використано для систематизації підходів до кредитування МСБ, гарантійних механізмів і цифрової трансформації фінансового посередництва. Структурно-логічний метод застосовано для обґрунтування переходу від пільгового кредиту до цифрової кредитної екосистеми; статистико-аналітичний метод - для оцінювання масштабів ДКП і проблем доступу МСБ до фінансування; графічний метод - для візуалізації авторської моделі трансформації.

Виклад основних результатів дослідження. Малий і середній бізнес є базовим сегментом підприємницького сектору України, що забезпечує зайнятість, реалізацію продукції, розвитку локальних ринків і підтримання економічної активності в регіонах. За оцінками OECD, до початку повномасштабного вторгнення МСБ становив 99,97% зареєстрованих суб'єктів господарювання в Україні, забезпечував майже 82% зайнятості, або близько 7,3 млн працівників, і генерував майже 66% загального обсягу реалізації товарів, робіт і послуг [4]. В умовах війни роль МСБ посилилася, але водночас зросла його фінансова вразливість. Втрата активів, релокація виробництва, порушення логістики, енергетичні обмеження, нестабільність попиту та регіональні ризики безпосередньо впливають на кредитоспроможність підприємств, якість забезпечення та здатність обслуговувати борг. Це поглиблює інформаційну асиметрію між банком і позичальником та підвищує ймовірність кредитного раціонування, що обґрунтовує потребу у державній участі в кредитному процесі. Одним із ключових інструментів такої участі стала програма «Доступні кредити 5–7–9%» [10]. Важливо, що програма не замінює банківський канал фінансування, а використовує його для доведення державної підтримки до підприємств.

Масштаби програми підтверджують її значення для підтримки кредитної активності. За даними Міністерства економіки України та Національної установи розвитку, від початку дії програми підприємці отримали 136,3 тис. кредитів на суму 468,6 млрд грн, з яких у період воєнного стану було видано 101,4 тис. кредитів на 379,0 млрд грн [11; 12]. Найбільші обсяги кредитування припадали на аграрний сектор, гуртову й роздрібну торгівлю та переробну промисловість, а серед регіонів-лідерів за кількістю кредитів були Дніпропетровська, Одеська, Київська та Харківська області [11; 12]. Це засвідчує не лише антикризову роль програми, а й потребу врахування галузевих і територіальних ризиків у її подальшій модернізації.

Водночас кількісне масштабування програми не знімає питання її якісної результативності. Сума

виданих кредитів, кількість позичальників і галузева структура підтримки дозволяють оцінити масштаб державного втручання, але не повністю розкривають його економічний ефект [11; 12]. Тому важливо визначити, чи створює програма фінансову додатковість, чи спрямована підтримка на підприємства з реальною потребою у фінансуванні та чи забезпечує вона довгостроковий вплив на економічну активність.

У цьому контексті доцільно розрізняти антикризову та відновлювальну логіку ДКП. У першому випадку пріоритетом є швидке збереження доступу бізнесу до ліквідності, тому домінують компенсація процентної ставки та спрощення доступу до кредитів. У другому — ключовими стають інвестиційна спрямованість, розподіл ризиків, адресність підтримки, цифровий моніторинг і оцінювання впливу програми на зайнятість, податкову базу та відновлення регіональної активності.

Отже, державна кредитна підтримка МСБ в Україні вже вийшла за межі вузької функції здешевлення кредитів і стала інструментом підтримки кредитного каналу, стабілізації підприємницької активності та пом'якшення воєнних ризиків. Водночас її подальша модернізація потребує переходу від переважно компенсаційної моделі до складнішої архітектури фінансового посередництва, орієнтованої на управління ризиками, даними та результатами.

Компенсація процентної ставки залишається важливим антикризовим інструментом, оскільки знижує вартість позикових ресурсів для підприємства. Проте вона не усуває чинників, які визначають кредитне рішення банку: імовірність дефолту, якість забезпечення, стабільність грошових потоків, кредитну історію, галузеві перспективи та регіональний рівень ризику [1; 3]. В умовах війни ці обмеження посилюються через втрату активів, погіршення фінансового стану підприємств, зниження якості застави та складність прогнозування майбутніх грошових потоків.

Тому наступний етап розвитку ДКП має поєднувати компенсаційні механізми з портфельними гарантіями, кредитним скорингом, цифровим профілем позичальника, дашбордами моніторингу та системою КРІ. Це дозволить перейти від кількісного нарощування кредитування до якісного управління ризиками, адресністю та результативністю державної підтримки.

Іншим обмеженням є переважання кількісної оцінки результативності над якісною. Кількість виданих кредитів, загальна сума фінансування, кількість банків-учасників і галузевий розподіл дають змогу оцінити масштаб програми, але не показують її фактичний економічний ефект [11; 12]. Зокрема, вони не дають відповіді, яка частина кредитів була б видана без державної підтримки, чи отримали фінансування підприємства з реальною потребою та чи забезпечила програма довгостроковий вплив на зайнятість, інвестиції й регіональну активність.

У цьому контексті особливого значення набуває фінансова додатковість. Для ДКП важливо не лише профінансувати певну кількість підприємств, а й забезпечити кредитний ефект, який не виник би без участі

держави. Якщо пільговий кредит отримує підприємство, яке мало доступ до ринкового фінансування, результативність бюджетної підтримки знижується. Натомість підтримка підприємства з життєздатною бізнес-моделлю, але недостатнім забезпеченням або підвищеним війсьним ризиком створює реальний додатковий ефект.

Компенсаційна модель має обмеження з погляду управління ризиками, оскільки в умовах воєнної економіки ризики суттєво відрізняються за регіонами, галузями, розміром підприємств, типом кредиту та цільовим призначенням коштів. Без ризик-орієнтованої диференціації та інтегрованих цифрових даних щодо позичальника, прострочення, цільового використання коштів, зайнятості й інвестиційного ефекту оцінювання результативності програми залишається

фрагментарним [6; 9].

Отже, подальший розвиток державної кредитної підтримки МСБ має передбачати перехід від вузької компенсаційної моделі до ширшої моделі управління кредитним ризиком і результативністю. Така модель має поєднувати компенсацію процентної ставки з портфельними гарантіями, кредитним скорингом, цифровим профілем позичальника, системою КРІ, оцінюванням фінансової додатковості та регулярним моніторингом кредитного портфеля (табл. 1). Узагальнені в табл. 1 обмеження свідчать, що компенсаційна модель не повинна відкидатися, оскільки вона залишається важливим антикризовим інструментом державної підтримки МСБ. Водночас її доцільно розглядати як перший рівень державної кредитної підтримки.

Таблиця 1

Обмеження компенсаційної моделі державної кредитної підтримки МСБ

Обмеження	Сутність прояву	Наслідок для державної кредитної підтримки
Вартісна спрямованість	Основний акцент на здешевленні кредиту через компенсацію процентної ставки	Зменшується боргове навантаження позичальника, але кредитний ризик банку знижується не повністю
Неповне усунення кредитного ризику	Банк і надалі оцінює платоспроможність, заставу, грошові потоки та галузеві ризики	Частина підприємств із потенціалом відновлення може залишатися поза кредитуванням
Обмежена адресність	Підтримка не завжди диференціюється за рівнем потреби, ризику та очікуваного економічного ефекту	Можливе отримання пільгових кредитів підприємствами, які мали доступ до ринкового фінансування
Недостатнє вимірювання фінансової додатковості	Оцінювання часто зосереджується на кількості та сумі кредитів	Складно визначити, які кредити не були б видані без участі держави
Слабка ризик-орієнтована диференціація	Воєнні, регіональні та галузеві ризики не завжди повною мірою враховуються у параметрах підтримки	Зростає ризик неефективної концентрації кредитного портфеля
Фрагментарність цифрового моніторингу	Дані про позичальників, цілі кредитування, результати та ризики не завжди інтегровані	Ускладнюється контроль ефективності, цільового використання коштів і якості портфеля

Джерело: складено авторами на основі узагальнення праць [1; 3; 7] та даних щодо реалізації державних кредитних програм [11; 12].

Наступний рівень має формуватися через розподіл ризиків, портфельні гарантії, цифровізацію кредитного процесу та оцінювання результативності за ширшою

системою показників. Логіку такого переходу подано на рис. 1.

Рис. 1. Логіка переходу від компенсаційної моделі до цифрової кредитної екосистеми підтримки МСБ

Джерело: розроблено авторами.

Як впливає з рис. 1, подальший розвиток державної кредитної підтримки МСБ має ґрунтуватися на переході від здешевлення кредиту до розподілу кредитного ризику. Компенсація процентної ставки полегшує боргове навантаження позичальника, але не змінює повною мірою ризиковий профіль кредитної операції для банку. Тому в умовах війни та повоєнного відновлення зростає значення інструментів, що дають змогу частково перерозподіляти ризик між державою, банком і позичальником.

Портфельні гарантії є одним із таких інструментів. Їхня логіка полягає в тому, що держава або уповноважена інституція бере на себе частину можливих втрат банку не за окремим кредитом, а за портфелем кредитів, наданих визначеній групі позичальників. Це створює для банків додатковий стимул кредитувати підприємства з життєздатною бізнес-моделлю, але підвищеним ризиком через нестачу забезпечення, нестабільність грошових потоків або вплив воєнних чинників [2].

На відміну від повної компенсації чи прямого бюджетного фінансування, портфельна гарантія не усуває відповідальність банку за якість кредитного рішення. Банк зберігає частину ризику на власному балансі, тому залишається зацікавленим у належній оцінці кредитоспроможності позичальника, моніторингу його фінансового стану та контролі погашення кредиту. Саме тому портфельні гарантії доцільно розглядати як інструмент не заміщення, а посилення банківського кредитування МСБ.

Міжнародна практика підтверджує, що

ефективність часткових кредитних гарантій залежить від балансу між часткою ризику, яку бере на себе держава, часткою ризику, що залишається за банком, і вимогами до позичальника щодо прозорості, платоспроможності та цільового використання коштів [2; 14; 15]. Для України цей підхід є особливо важливим, оскільки воєнні ризики ускладнюють стандартну банківську оцінку позичальника, навіть якщо підприємство зберігає економічну життєздатність.

Водночас портфельні гарантії не є самодостатнім інструментом. Їхня результативність залежить від якості інформації, на основі якої приймається кредитне рішення. Без достатніх даних про фінансовий стан позичальника, кредитну історію, податкову поведінку, галузеву належність, регіональний ризик і фактичне використання кредитних коштів гарантійний механізм може втратити адресність.

Саме тому портфельні гарантії доцільно розглядати як проміжну ланку між пільговим кредитуванням і цифровою кредитною екосистемою. Вони переводять ДКП від здешевлення кредиту до управління кредитним ризиком, але для повноцінної результативності мають бути доповнені кредитним скорингом, цифровим профілем позичальника, інтеграцією державних реєстрів, автоматизованим обміном даними та дашбордами моніторингу [6; 9]. У такій конструкції портфельна гарантія виконує функцію фінансового амортизатора, а цифрові інструменти забезпечують інформаційну прозорість, контроль і можливість мобілізації приватного банківського капіталу (табл. 2).

Таблиця 2

Місце портфельних гарантій у переході від компенсаційної моделі до цифрової кредитної екосистеми підтримки МСБ

Критерій	Компенсація процентної ставки	Портфельні гарантії	Цифрова кредитна екосистема
Основний об'єкт впливу	Вартість кредиту для позичальника	Кредитний ризик банку	Дані, ризики, результативність і додатність
Роль держави	Компенсатор процентних витрат	Учасник розподілу ризиків	Архітектор правил, даних і моніторингу
Роль банку	Кредитор і адміністратор програми	Кредитор, який зберігає частину ризику	Кредитор, оцінювач ризику та учасник цифрового обміну даними
Основний ефект	Здешевлення кредиту	Розширення готовності банків кредитувати МСБ	Підвищення адресності, прозорості та керованості підтримки
Ключове обмеження	Не усуває повністю кредитний ризик	Потребує якісного відбору та моніторингу	Потребує інтеграції даних, цифрової інфраструктури та кіберзахисту
Значення для МСБ	Зменшення боргового навантаження	Розширення доступу до фінансування за недостатнього забезпечення	Швидший, прозоріший і більш адресний доступ до кредитної підтримки

Джерело: складено авторами за результатами узагальнення [2; 3; 6; 14; 15].

Дані табл. 2 свідчать, що портфельні гарантії не є альтернативою пільговому кредитуванню, а виступають наступним рівнем його розвитку. Вони забезпечують перехід від підтримки ціни кредиту до підтримки кредитного процесу через частковий розподіл ризику між державою та банками. Водночас ефективність гарантійного механізму залежить від якості відбору позичальників, моніторингу кредитного портфеля та доступності даних. Тому без цифровізації гарантії не забезпечують належної прозорості, адресності та

доказового вимірювання фінансової додатковості [2; 6; 14; 15].

Отже, наступним етапом модернізації державної кредитної підтримки МСБ має стати цифровізація цієї моделі. Вона має поєднати компенсацію ставки, портфельні гарантії, кредитний скоринг, цифровий профіль позичальника, дашборди моніторингу та КРІ. Подальший розвиток ДКП має відбуватися не лише через збільшення обсягів фінансування або розширення переліку інструментів, а через підвищення якості

управління програмами. Йдеться про здатність держави й банків швидко ідентифікувати позичальників, оцінювати їхній ризиковий профіль, перевіряти відповідність критеріям програми, контролювати цільове використання коштів і вимірювати фактичний економічний ефект підтримки.

Масштаб програми «Доступні кредити 5–7–9%» підтверджує потребу в такому переході. За даними Міністерства економіки України, станом на кінець квітня 2026 р. від початку дії програми підприємці отримали 146,4 тис. кредитів на суму 512,6 млрд грн, з яких у період воєнного стану було видано 111,5 тис. кредитів на 423 млрд грн. Найбільші обсяги кредитування припадали на аграрний сектор, гуртову й роздрібну торгівлю та переробну промисловість, а серед регіонів-лідерів були Дніпропетровська, Одеська, Київська та Харківська області [11; 12]. Такий обсяг кредитного портфеля та його галузево-регіональна структура потребують не лише адміністрування, а й цифрового моніторингу ризиків, концентрації та результативності.

Світовий досвід також підтверджує, що фінансування МСБ дедалі більше залежить від якості кредитної інфраструктури, доступу до даних і цифрових інструментів оцінювання. OECD зазначає, що після початку війни програма «Доступні кредити 5–7–9%» стала основним драйвером кредитного фінансування бізнесу в Україні [5]. Міжнародна практика гарантійних інструментів демонструє важливість поєднання фінансового покриття ризиків із портфельним моніторингом. Зокрема, EU4Business Guarantee Facility передбачає часткові портфельні гарантії для підтримки кредитування МСБ, а Ukraine Facility Capped Guarantee використовує гарантійний ресурс Європейської Комісії для мультиплікації фінансування українських компаній через банківський сектор [14; 15].

Українська практика також рухається в цьому напрямі. У 2025 р. Міністерство фінансів України повідомило про розширення програми державних гарантій на портфельній основі. Граничний обсяг таких гарантій було визначено на рівні 14,99 млрд грн, які розподілено між 17 банками [13]. Це свідчить про поступовий перехід від логіки прямого здешевлення кредиту до підтримки банківського кредитування через часткове покриття ризику.

Водночас сама наявність портфельних гарантій ще не забезпечує повної результативності програми. Їхній ефект залежить від якості формування кредитного портфеля, відстеження прострочення, контролю галузевої та регіональної концентрації, частки інвестиційних кредитів, збережених або створених робочих місць і фінансової додатковості. Без цифрових інструментів ці параметри складно оцінювати системно, а отже, складно своєчасно коригувати державну кредитну політику [6; 9].

Наступним етапом має стати формування цифрового контуру управління державною кредитною підтримкою МСБ. Його основними елементами є цифровий профіль позичальника, кредитний скоринг, інтеграція державних реєстрів, автоматизований обмін інформацією між банками, Національною установою

розвитку та державними органами, а також дашборд моніторингу результативності програми. Такий дашборд має відображати не лише суму кредитів і кількість позичальників, а й якість портфеля, рівень прострочення, регіональну та галузеву концентрацію, інвестиційний ефект, бюджетну вартість підтримки та фінансову додатковість.

Важливо, щоб цифровізація не підміняла банківську оцінку ризику, а доповнювала її. Банк має залишатися основним суб'єктом кредитного рішення, оскільки саме він оцінює фінансову спроможність позичальника, супроводжує кредит і несе частину ризику. Держава, зі свого боку, формує правила, параметри підтримки, гарантійні механізми, цифрову інфраструктуру та систему оцінювання результатів. У такій моделі цифровізація виконує роль сполучної ланки між банківським кредитним процесом і державною політикою підтримки МСБ.

Досвід OECD щодо цифрової трансформації бізнесу в Україні підкреслює потребу у формуванні ефективної екосистеми цифровізації МСБ на національному та регіональному рівнях, розвитку сервісів підтримки цифровізації, інструментів самооцінювання для бізнесу та заходів, що допомагають підприємствам підвищувати стійкість в умовах воєнних викликів [6]. Це кореспондує з ідеєю цифрової кредитної екосистеми, оскільки доступ до фінансування дедалі більше залежить від цифрової зрілості підприємства та здатності підтверджувати фінансову спроможність на основі даних [6; 9].

Отже, цифровізація державної кредитної підтримки МСБ виконує чотири ключові функції: знижує інформаційну асиметрію між банком, державою і позичальником; підвищує адресність підтримки; забезпечує моніторинг ризику на рівні кредитного портфеля; дає змогу оцінювати результативність програми через КРІ, що охоплюють фінансову додатковість, якість портфеля, інвестиційний ефект, зайнятість і внесок у відновлення економічної активності.

У такій логіці перехід від пільгового кредитування до цифрової кредитної екосистеми означає зміну самої моделі державної підтримки. Якщо компенсаційна модель фокусується переважно на зниженні вартості кредиту, а портфельні гарантії — на частковому розподілі кредитного ризику, то цифрова кредитна екосистема поєднує фінансові, інформаційні, ризикові та моніторингові компоненти в єдину систему [2; 6; 14; 15]. Її призначення полягає не лише у наданні доступного кредиту, а й у забезпеченні адресності, прозорості, контрольованості та вимірюваної результативності державної підтримки.

Під цифровою кредитною екосистемою державної підтримки МСБ доцільно розуміти інтегровану систему взаємодії держави, банків, Національної установи розвитку, цифрових платформ, державних реєстрів і суб'єктів малого та середнього бізнесу, яка забезпечує відбір позичальників, оцінювання кредитного ризику, застосування компенсаційних і гарантійних інструментів, моніторинг використання коштів та оцінювання фінансової додатковості державної

підтримки.

У межах такої екосистеми ключовими є не окремі інструменти, а їх взаємозв'язок. Компенсація процентної ставки знижує поточне боргове навантаження позичальника. Портфельні гарантії частково перерозподіляють кредитний ризик між державою та банками. Цифровий профіль позичальника, кредитний скоринг і big data зменшують інформаційну асиметрію. Дашборди моніторингу та система КРІ дають змогу оцінювати не лише обсяги кредитування, а й якість портфеля, прострочення, фінансову додатковість та інвестиційний ефект. Архітектуру цифрової кредитної екосистеми державної підтримки МСБ наведено на рис. 2.

У запропонованій архітектурі центральним елементом цифрової кредитної екосистеми є МСБ як кінцевий позичальник і бенефіціар державної підтримки. Доступ підприємства до фінансування формується не лише через взаємодію з банком, а й через правила

державної програми, гарантійну політику, умови компенсації процентної ставки, якість адміністрування, доступність даних, кредитний скоринг і систему моніторингу результатів.

Держава в такій моделі виконує функцію архітектора правил, стимулів і механізмів розподілу ризиків. Вона визначає пріоритети підтримки, параметри компенсації, умови гарантійного покриття та критерії оцінювання результативності. Банки залишаються ключовими фінансовими посередниками, оскільки ухвалюють кредитні рішення, оцінюють платоспроможність позичальників, супроводжують кредити та зберігають частину ризику на власному балансі. Національна установа розвитку виконує координаційну, адміністративну та моніторингову функції, забезпечуючи узгодженість між державою, банками та позичальниками [10; 12; 13].

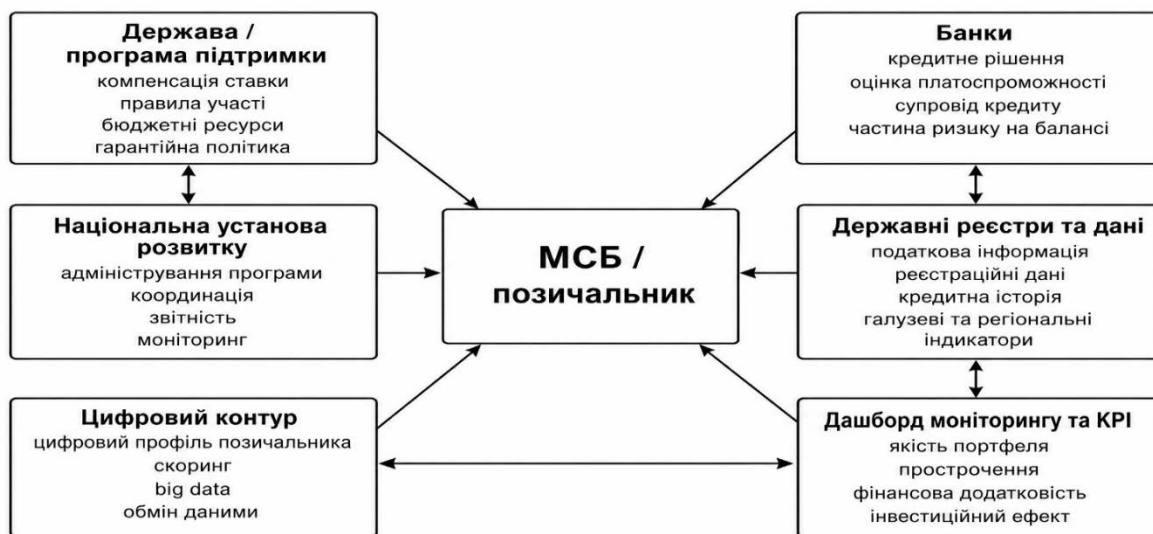

Рис. 2. Архітектура цифрової кредитної екосистеми державної підтримки МСБ.

Джерело: побудовано авторами.

Інформаційну основу екосистеми формують державні реєстри, податкові дані, кредитна історія, галузеві та регіональні індикатори. У поєднанні з цифровим профілем позичальника, кредитним скорингом і big data вони дають змогу знижувати інформаційну асиметрію та точніше оцінювати ризики. Дашборд моніторингу та система КРІ забезпечують перехід від обліку виданих кредитів до оцінювання якості портфеля, прострочення, галузевої та регіональної концентрації, фінансової додатковості, інвестиційного ефекту та внеску програми у збереження або створення робочих місць [6; 9].

Українська практика вже містить окремі елементи такої екосистеми. Програма «Доступні кредити 5–7–9%» працює через уповноважені банки та має значний масштаб, що потребує цифрового управління портфелем [11; 12]. Державні гарантії на портфельній основі також посилюють механізми розподілу ризиків між державою та банківським сектором, однак їх ефективність залежить від якості цифрового супроводу, відбору позичальників, контролю прострочення та

аналізу галузевої і регіональної концентрації [13]. Міжнародний досвід підтверджує доцільність такого підходу. Ukraine Facility Capped Guarantee передбачає використання 150 млн євро бюджетної гарантії Європейської Комісії для формування портфеля підтримки українських компаній обсягом близько 1 млрд євро [14]. Подібна логіка закладена в EU4Business Guarantee Facility, що передбачає надання портфельних гарантій місцевим банкам і фінансовим посередникам для поліпшення умов кредитування МСБ [15].

Отже, цифрова кредитна екосистема має розглядатися як інституційно-технологічна модель модернізації державної кредитної підтримки МСБ. Її практична цінність полягає у переході від обліку кількості й суми виданих кредитів до управління якістю портфеля, фінансовою додатковістю, адресністю підтримки та фактичним внеском державних кредитних програм у відновлення економічної активності [2; 6; 9].

Водночас впровадження цифрової кредитної екосистеми пов'язане з низкою ризиків. До них відносимо кіберризик, недостатня якість даних,

фрагментарність державних реєстрів, обмежена сумісність інформаційних систем, ризик алгоритмічної упередженості у скорингу та потреба у захисті комерційної інформації підприємств. Тому цифровізація ДКП має супроводжуватися нормативним врегулюванням доступу до даних, прозорими правилами їх використання, аудитом скорингових моделей, вимогами до кіберзахисту та розподілом відповідальності між учасниками екосистеми.

Практичними напрямками впровадження такої екосистеми мають стати створення цифрового профілю

позичальника МСБ, розвиток кредитного скорингу з урахуванням специфіки воєнної економіки, інтеграція банківських даних, державних реєстрів і даних Національної установи розвитку, запровадження дашбордів моніторингу, удосконалення системи КРІ, цифровий супровід портфельних гарантій, а також посилення кіберзахисту та захисту даних. Узагальнення практичних напрямів впровадження цифрової кредитної екосистеми державної підтримки МСБ в Україні наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Практичні напрями впровадження цифрової кредитної екосистеми державної підтримки МСБ в Україні.

Напрямок	Зміст	Очікуваний результат
Цифровий профіль позичальника	Акумуляція даних про фінансовий стан, кредитну історію, податкову дисципліну, галузь, регіон і участь у програмах підтримки	Зниження інформаційної асиметрії та пришвидшення кредитного процесу
Кредитний скоринг	Оцінка ризику з урахуванням фінансових, галузевих, регіональних і воєнних чинників	Підвищення точності кредитних рішень
Інтеграція даних	Обмін інформацією між банками, НУР, державними реєстрами та податковими органами	Прозорість, контроль відповідності критеріям і зменшення дублювання підтримки
Дашборд моніторингу	Відображення показників портфеля, прострочення, гарантій, галузевої та регіональної структури	Поточний контроль якості програми
Система КРІ	Оцінювання фінансової додатковості, інвестиційного ефекту, зайнятості, якості портфеля і бюджетної ефективності	Перехід від кількісної до результативної оцінки підтримки
Цифровий супровід портфельних гарантій	Моніторинг ризиків, концентрації та ефективності гарантійного покриття	Підвищення ефективності розподілу ризиків між державою і банками
Кіберзахист і захист даних	Регулювання доступу до даних, аудит алгоритмів, захист фінансової та комерційної інформації	Зниження операційних, кібернетичних і репутаційних ризиків

Джерело: складено авторами за результатами узагальнення [2; 6; 9; 11–15].

Отже, цифрова кредитна екосистема має розглядатися як інституційно-технологічна модель модернізації державної кредитної підтримки МСБ, що забезпечує перехід від компенсаційної та звітної логіки до управління ризиками, адресністю, якістю портфеля та фінансовою додатковістю.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що державні кредитні програми підтримки МСБ в Україні в умовах війни виконують не лише функцію здешевлення кредитних ресурсів, а й роль інструменту стабілізації кредитного каналу, підтримання підприємницької активності та збереження зв'язку між банківським сектором і реальним сектором економіки. Водночас масштаби програми «Доступні кредити 5–7–9%» не є достатнім критерієм її ефективності, оскільки кількісні показники не розкривають повною мірою фінансову додатковість, якість портфеля та економічний ефект підтримки.

Обґрунтовано, що компенсаційна модель має важливе антикризове значення, однак не усуває ключових обмежень доступу МСБ до фінансування. Компенсація процентної ставки знижує боргове навантаження позичальника, але не ліквідує кредитний ризик банку, проблему недостатнього забезпечення, інформаційну асиметрію, регіональні та галузеві ризики. Тому подальший розвиток ДКП має ґрунтуватися на поєднанні здешевлення кредитів із ризик-орієнтованим відбором,

розподілом ризиків, цифровим моніторингом і оцінюванням додаткового ефекту державної участі.

Доведено, що портфельні гарантії є проміжною ланкою між пільговим кредитуванням і цифровою кредитною екосистемою. Вони дозволяють перейти від підтримки ціни кредиту до часткового розподілу кредитного ризику між державою та банками. Водночас ефективність гарантійних механізмів залежить від якості відбору позичальників, моніторингу кредитного портфеля, контролю прострочення, оцінювання галузевої та регіональної концентрації й наявності достовірних цифрових даних.

Запропоновано розглядати цифрову кредитну екосистему державної підтримки МСБ як інтегровану систему взаємодії держави, банків, Національної установи розвитку, цифрових платформ, державних реєстрів і суб'єктів підприємництва. Така система поєднує компенсаційні інструменти, портфельні гарантії, цифровий профіль позичальника, кредитний скоринг, інтеграцію даних, дашборди моніторингу, КРІ та оцінювання фінансової додатковості. Її практичне значення полягає у підвищенні адресності підтримки, поліпшенні якості кредитного портфеля, зниженні інформаційної асиметрії та переході до доказового оцінювання результативності ДКП.

Отже, перехід від пільгового кредиту до цифрової кредитної екосистеми є необхідним етапом

модернізації державної кредитної підтримки МСБ в Україні. У повоєнному відновленні така модель здатна поєднати антикризову підтримку бізнесу з довгостроковими завданнями розвитку фінансового посередництва, мобілізації приватного банківського капіталу, підвищення прозорості державної політики та посилення внеску МСБ у відновлення економіки України.

Декларація про використання ШІ. При підготовці статті інструменти штучного інтелекту (ChatGPT-5) використовувалися допоміжно для структурування окремих фрагментів тексту, мовностилістичного редагування та перевірки логічної послідовності викладення. Усі наукові положення, висновки, статистичні дані та джерела перевірені авторами.

Список використаних джерел:

1. Stiglitz J. E., Weiss A. Credit Rationing in Markets with Imperfect Information. *The American Economic Review*. 1981. Vol. 71, No. 3. Pp. 393–410. URL: <https://www.jstor.org/stable/1802787>
2. Beck T., Klapper L. F., Mendoza J. C. The Typology of Partial Credit Guarantee Funds around the World. *Journal of Financial Stability*. 2010. Vol. 6, Iss. 1. Pp. 10–25. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jfs.2008.12.003>
3. Berger A. N., Udell G. F. A More Complete Conceptual Framework for SME Finance. *Journal of Banking & Finance*. 2006. Vol. 30, Iss. 11. Pp. 2945–2966. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2006.05.008>
4. Financing SMEs and Entrepreneurs 2024: An OECD Scoreboard. Paris : OECD Publishing, OECD. 2024. URL: https://www.oecd.org/en/publications/financing-smes-and-entrepreneurs-2024_fa521246-en/full-report (дата звернення: 08.05.2026).
5. Ukraine: Financing SMEs and Entrepreneurs 2024. Financing SMEs and Entrepreneurs 2024: An OECD Scoreboard. Paris : OECD Publishing, OECD. 2024. URL: <https://shortlink.uk/1qgqQ> (дата звернення: 08.05.2026).
6. Enhancing Resilience by Boosting Digital Business Transformation in Ukraine. Paris : OECD Publishing, OECD. 2024. URL: https://www.oecd.org/en/publications/enhancing-resilience-by-boosting-digital-business-transformation-in-ukraine_4b13b0bb-en.html (дата звернення: 08.05.2026).
7. Стойко О. Я., Шубенко І. А. Проблеми та вдосконалення кредитування суб'єктів малого та середнього підприємництва в Україні. *Бізнес Інформ*. 2025. № 7. С. 454–464. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-7-454-464>
8. Бондар Г. Цифрова трансформація уряду України, відкриті дані (open data) та електронні послуги. *Public Administration and Regional Development*. 2021. № 11. С. 97–123. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2021.11.05>
9. Житар, М. Вплив цифрової трансформації на економічний механізм підприємств та їх комунікаційні стратегії як невід'ємної складової сучасної фінансової архітектури. *Економіка та суспільство*. 2025. (74). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-84>
10. Про надання фінансової державної підтримки : постанова від 24.01.2020 № 28. Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF> (дата звернення: 08.05.2026).
11. «Доступні кредити 5–7–9%»: щотижнева статистика. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/63615ae4-797a-4d0a-be54-9d4b1fb57f3f?lang=uk-UA&title=DostupniKrediti5-7-9-SchotizhnevaStatistika> (дата звернення: 08.05.2026).
12. Інформація про результати Державної програми «Доступні кредити 5–7–9%». Національна установа розвитку. URL: <https://bdf.gov.ua/publiczna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/> (дата звернення: 08.05.2026).
13. Мінфін розширює програму державних гарантій, щоб банки активніше кредитували підприємців. Міністерство фінансів України. 2025. URL: <https://shortlink.uk/1qgqQ> (дата звернення: 08.05.2026).
14. Ukraine Facility Capped Guarantee. European Investment Fund. URL: <https://www.eif.org/guarantee-products/all/ukraine-facility-capped-guarantee> (дата звернення: 08.05.2026).
15. EU4Business Guarantee Facility. EU4Business. URL: <https://eu4business.org.ua/en/projects/eu4business-guarantee-facility-financed-from-the-general-budget-of-the-european-union-under-the/> (дата звернення: 08.05.2026).
16. SME Finance: Improving SMEs' Access to Finance and Finding Innovative Solutions to Unlock Sources of Capital. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/sme/finance> (дата звернення: 08.05.2026).
17. MSME Finance Gap: Assessment of the Shortfalls and Opportunities in Financing Micro, Small and Medium Enterprises in Emerging Markets. Washington, DC : International Finance Corporation, IFC. 2017. URL: <https://www.ifc.org/en/insights-reports/2017/msme-finance-gap> (дата звернення: 08.05.2026).

References:

1. Stiglitz, J. E., & Weiss, A. (1981). Credit rationing in markets with imperfect information. *The American Economic Review*, 71(3), 393–410. <https://www.jstor.org/stable/1802787>
2. Beck, T., Klapper, L. F., & Mendoza, J. C. (2010). The typology of partial credit guarantee funds around the world. *Journal of Financial Stability*, 6(1), 10–25. <https://doi.org/10.1016/j.jfs.2008.12.003>
3. Berger, A. N., & Udell, G. F. (2006). A more complete conceptual framework for SME finance. *Journal of Banking & Finance*, 30(11), 2945–2966. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2006.05.008>
4. OECD. (2024). Financing SMEs and entrepreneurs 2024: An OECD scoreboard. OECD Publishing.

https://www.oecd.org/en/publications/financing-smes-and-entrepreneurs-2024_fa521246-en/full-report

5. OECD. (2024). Ukraine: Financing SMEs and entrepreneurs 2024. In Financing SMEs and entrepreneurs 2024: An OECD scoreboard. OECD Publishing. <https://shortlink.uk/1qgqQ>
6. OECD. (2024). Enhancing resilience by boosting digital business transformation in Ukraine. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/enhancing-resilience-by-boosting-digital-business-transformation-in-ukraine_4b13b0bb-en.html
7. Stoiko, O. Ya., & Shubenko, I. A. (2025). Problemy ta vdoskonalennia kredytuvannia subiektiv maloho ta serednoho pidpriemnytstva v Ukraini [Problems and improvement of lending to small and medium-sized enterprises in Ukraine]. *Biznes Inform*, (7), 454–464. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-7-454-464> [in Ukrainian].
8. Bondar, H. (2021). Tsyfrova transformatsiia uriadu Ukrainy, vidkryti dani (open data) ta elektronni posluhy [Digital transformation of the Government of Ukraine, open data and electronic services]. *Public Administration and Regional Development*, (11), 97–123. <https://doi.org/10.34132/pard2021.11.05> [in Ukrainian].
9. Zhytar, M. (2025). Vplyv tsyfrovoy transformatsii na ekonomichniy mekhanizm pidpriemstv ta yikh komunikatsiini stratehii yak nevidiemnoi skladovoi suchasnoi finansovoy arkhitektury [The impact of digital transformation on the economic mechanism of enterprises and their communication strategies as an integral component of modern financial architecture]. *Ekonomika ta Suspilstvo*, (74). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-84> [in Ukrainian].
10. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2020). Pro nadannia finansovoy derzhavnoi pidtrymky: Postanova vid 24.01.2020 № 28 [On the provision of financial state support: Resolution dated January 24, 2020 No. 28]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF> [in Ukrainian].
11. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. (n.d.). “Dostupni kredyty 5–7–9%”: Shchotyzhneva statystyka [“Affordable Loans 5–7–9%”: Weekly statistics]. <https://me.gov.ua/News/Detail/63615ae4-797a-4d0a-be54-9d4b1fb57f3f?lang=uk-UA&title=DostupniKrediti5-7-9-SchotizhnevaStatistika> [in Ukrainian].
12. Natsionalna ustanova rozvytku. (n.d.). Informatsiia pro rezultaty Derzhavnoi prohramy “Dostupni kredyty 5–7–9%” [Information on the results of the State Program “Affordable Loans 5–7–9%”]. <https://bdf.gov.ua/publicna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/> [in Ukrainian].
13. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2025). Minfin rozshyriuie prohramu derzhavnykh harantii, shchob banky aktyvnishe kredytuvaly pidpriemtsiv [The Ministry of Finance expands the state guarantee program so that banks lend more actively to entrepreneurs]. <https://shortlink.uk/1qgqQ> [in Ukrainian].
14. European Investment Fund. (n.d.). Ukraine facility capped guarantee. <https://www.eif.org/guarantee-products/all/ukraine-facility-capped-guarantee>
15. EU4Business. (n.d.). EU4Business guarantee facility. <https://eu4business.org.ua/en/projects/eu4business-guarantee-facility-financed-from-the-general-budget-of-the-european-union-under-the/>
16. World Bank. (n.d.). SME finance: Improving SMEs’ access to finance and finding innovative solutions to unlock sources of capital. <https://www.worldbank.org/en/topic/sme/finance>
17. IFC. (2017). MSME finance gap: Assessment of the shortfalls and opportunities in financing micro, small and medium enterprises in emerging markets. International Finance Corporation. <https://www.ifc.org/en/insights-reports/2017/msme-finance-gap>

Дата надходження статті: 24.04.2026 р.

Дата прийняття статті до друку: 18.05.2026 р.

Дата публікації (оприлюднення) статті: 08.06.2026 р.

Стаття поширюється на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License International CC-BY.